

АНГЛОМОВНИЙ ПЕРЕКЛАД ТВОРУ М. КОЦЮБИНСЬКОГО ЯК ЕТЮД З КОНТРАСТИВНОЇ СЕМАНТИКИ

Мирошниченко В.В.

Запорізький Державний Університет

Переклади творів Коцюбинського англійською мовою реєструються у статистичному довіднику ЮНЕСКО Index Translationum починаючи з 1926 року. Перший відомий нам переклад новели “Для загального добра” було надруковано у літературному часопису The Living Age (1925, Бостон) під назвою Zamfir Neron's Vineyard (дослівно: виноградник Замфіра Нерона). Саме у цьому перекладі одного з найбільш відомих творів Коцюбинського мало місце значне викривлення оригіналу, перекручення тексту тощо. У трансляті перекладач не відтворив одного з ключових епізодів першотвору – смерті Маріори, випущено слова про дику ненависть, що горіла в очах божевільного Мош – Діми. Твір позбавлено гостроти, адже в ньому не відтворено головного конфлікту між виноградарями й членами філоксерної комісії, до якої, до речі, належав і сам автор новели (справа в тому, що в разі наявності філоксерного жука чи його лялечки, виноградника мало бути знищено. Знаю це з особистого досвіду, бо також був членом філоксерної комісії у селі Сокологорне Херсонської області, а отже, пам'ятаю, як хворобливо реагував голова колгоспу на дії комісії, знаючи, які великі збитки могла завдати наявність тієї злощасної комахи – В.М.). Внаслідок зміни сюжету першотвору, в анотації до англійського метатексту говориться лише про збентеження (confusion) та про те, “як світ науки обертається для бессарабської сім'ї мороком ночі” [Kotsyubinsky 1925: 678], розбиваючи в друзки віру Тиховича, співробітника тої комісії, у те, що за допомогою однієї лише науки та просвіти можна покращити селянське життя. До того ж, перекладач, очевидно не вельми добре обізнаний з українськими реаліями, вилучив цілу низку речень і деталей, де автор використовує етноніми типу “дукач, спишовий, корогва” [Ibid, p.678-679], пропущено замалювання пейзажів, які виступають важливим компонентом авторського стилю, вилучено також описи народних звичаїв тощо. Порівняймо, наприклад, речення, де пропуск окремих деталей змінює сюжет повісті.

“З усмішкою задоволення від святного обіду, що грала на червоному загітому стравою та вином обличчі, він, Замфір Нерон, звернувся до жінки...” [I, 204]. Zamfir Neron... rose from the table and with a contented smile on his flushed and sunburned face, turned to his wife... [Op.cit, p.678]..

Випущена в трансляті фраза “від святного обіду” лишає невмотивованим епітет “contented”, а слово “flushed” (почервонілий, збуджений) неточно передає значення авторського “загітий”.

Значно є збідненим в емоційному плані переклад уривка, де автор зображує дитячу радість з приводу того, що батько бере їх з собою на виноградник:

З іскрами радості у чорних оченятах, з веселим покликом : “Їдемо, їдемо, на виноградник їдемо – вони зірвались із-за стола та полопотіли за батьком до стайні...” [I, 204]

Vineyard, vineyard! The two children shrieked wildly, running after their father...[p. 678]

Від живої, повної динаміки та почуття картини в перекладі лишилися тільки вигуки (*shrieked wildly*), пропущено слова, що передають емоційний стан дітей (з іскрами радості, з веселим покликом), експресію та інструментовку (зірвалися та полопотіли).

Викривлення оригіналу стає особливо помітним, коли в першотворі йдеться про окремі географічні назви чи етноніми і твір набуває ще й певного етнографічного та/або історичного колориту. Це видно на такому прикладі:

Минули село. Забір ступою поїхав берегом Пруту. Тут глянув на нього з-за річки широкий простір зелених плавнів, замріли вдалині закордонні села. На румунському боці три пари волів тягло канатом проти води здорове червоне судно [I,206].

Down the bank of the Prut the family drove past broad stretches of green meadow flooded with sunshine, villages dotted the country across the river the yoke of oxen were pulling a big black barge against the current...[p.678]

Зміст словосполучень “на румунському боці”, “закордонні села” передано невизначеним “the country across the river” (земля/країна на тому березі ріки), а “червоне судно” стало чомусь “a big black barge” (великою чорною баржею).

Треба зазначити, що заміна червоного кольору чорним (а ці лексеми навряд чи можна віднести до паронімів чи навіть до “les faux amis de traducteurs” – хибних друзів перекладача) не є випадковим та єдиним прикладом, коли інтерпретатор помилково вживає слово, що означає зовсім інший колір, бо часто-густо за переклад з української брався фахівець, що володів тільки російською мовою, або такий, що гадав, ніби українська мова є варіантом чи бодай модифікацією російської, і отже він сприймав першотвір більше на око ніж на його зміст, адже до далекої Америки відомості про Україну перестали поступати мабуть ще з часів поразки гетьмана Івана Мазепи. Варто також зупинитися детально на прикладі наступного речення:

“Вітер доносив звідти уривки жвавої коломийки, якою розважалися на чужині плотарі-галичани [I,206]”.

Now and then the wind brought a few notes of the kolomiika, the song with which the Galician raftsmen while away their placid drifting hours [p. 678-679].

Пропустивши “на чужині”, перекладач безпідставно вводить епітет “placid” (безтурботний), що зовсім змінює ідейний зміст цього речення. По-перше, галицькі “бокораші” тепер просто безтурботно коротають часи плавання чи вахту, втішно наспівуючи коломийки, а по-друге, поза текстом лишається натяк автора першотвору на історичні реалії того часу, що й тепер ехом відгукуються у відносинах між сусідніми державами. Описовий переклад етнографічної реалії “коломийка” – “kolomiika, the song” не розкриває її змісту, а топонім “Galician” може асоціювати в англomовного читача скоріше з мешканцями іспанської Галісії, аніж з українською Галичиною. Справа в тому, що в тлумачних словниках, виданих у США, зміст топоніму “Галичина” визначено досить невиразно, якщо не сказати більше – неточно: Galician (adj.) 1. of or pertaining to Spanish Galicia..., a) A native or inhabitant of Spanish Galicia. 2.

Of or pertaining to Polish Galicia or its people [AHD,p.539] Як впливає із цього лексикографічного тлумачення, існують лише іспанська Галісія та польська Галіція. Наводимо інше визначення: Galicia: 1. Polish Galicz; Russian Galitsiya. A region of South Eastern Poland and the Ukrainian SSR. 30,645 miles in area, including the cities do Krakow and Lvov...[AHD, p.539].

Тепер, як бачимо, це вже польський Галич та руська чи російська “Галіція” (західні дослідники не схильні поки що диференціювати поняття руський/російський, одне з яких історично-народне, інше – історично декретне В.М.), регіон південно-східної Польщі та Північний захід Української СРСР. І, нарешті: Ancient name Galaecia. A region and ancient kingdom, 11, 256 sq. m. in area, of North-Western Spain [AHD, p.539].

Отже, все-таки польська Галіція або давнє іспанське королівство Галаеція... Дивним є й те, що дослідники з української діаспори в США не помітили зазначені тут недоречності, зареєстровані в лексикографії США. Зокрема, на 10-й науковій конференції “Україна і Захід”, що відбулася у червні 1991 року в Урбана-Шампейні (Іллінойський університет), доповідач, сам родом із Станіславщини, виступаючи з доповіддю “Українська топонімія у Західних публікаціях”, навіть не згадав про цю назву, вважаючи вірогідно, що то є лише справою часу.

Українська енциклопедія – Encyclopaedia of Ukraine [vol.VI,1988], диференціює поняття “Galicia” та “Ukrainian Halychina”: A historical region in South West Ukraine (from Halych – історичний регіон у Південно-Західній Україні) ; the New Encyclopaedia Britannica (Microaedia [1943-1973, vol.VI]) також повідомляє на с. 387: “Galicia” – eastern European province that was a part of Poland before Austria annexed it in 1772; in the 20th century it was restored to Poland and the Soviet Union (Східно-європейський регіон, що був польською провінцією до анексії його Австрією в 1772 р; відновлений у ХХ ст. як частини польської та радянської територій), і далі там же на с. 387 без зміни форми слова: Galicia, Kingdom of, in the Middle Ages one of constituent kingdoms of the Crown of Castile, and subsequently a Spanish province (Галісія, королівство, що у середині віки входило до складу королівства Кастилії, а згодом – провінція Іспанії).

Недивно, що вміщена у такому тісному контексті, ця назва може викликати у пересічного читача уявлення про спільну якусь територію, за яку боролися між собою Іспанія та Польща (особливо, коли звернути увагу на спільну назву the Crown – Корона, королівство). Бо далі йде опис саме Галісії (Galician dialect), разом із Galician offensive (World War I – галицький наступ часів Першої світової) [Ibid]. У іншому довіднику – The World Book Encyclopedia [Чикаго, Лондон, Сідней, Торонто, 1994] наведено короткий опис території: “north slope of the Carpathian Mountains in South-West Poland and Western part of Ukraine (32.000 mi²/82900km²)”- північний схил Карпат і південний захід Польщі, а також західна територія України, що поширюється від долини Вісли (Vistula River) в Польщі до долини р. Дністра в Україні. Поділена між Польщею й СРСР [The World Book Encyclopedia, vol.8, p.10].

Цей топонім, до речі, дуже поширений не лише в українській літературі. Наприклад, Літературна Енциклопедія Каселя так повідомляє: про той значний

прогрес, що його спричинила творчість Михайла Коцюбинського в Росії та Івана Франка в Галичині: “Between 1905-1917 progress was made culminating in the best works of Mikhaïlo Kotsyubinsky in Russia and of Ivan Franko in Galicia [1953:564]”. Цей топонім зустрічається в художній літературі. Наприклад, у романі А. Головка “Бур’яни” читаємо: “Дома, в Галичині, він за вчителя був...” [Головка 1968:11], в перекладі: “*Back home in Galicia, he was a teacher*” [Holovko 1976, 11]. Але тут макроконтекст першотвору все-таки дозволяє читачеві врешті зрозуміти, що не про іспанську Галісію йдеться. Натомість французький читач не стане асоціювати Українську Галичину з іспанською провінцією, адже французькі довідники чітко розмежовують ці поняття: 1. “Galice” – “region souvent boisée, du nord – ouest de l’Espagne, sur l’Atlantique” (регіон, часто порослий лісом, на П.-З. Іспанії, на атлантичному узбережжі). 2. “Galicie” – “region de l’Europe Central, au Nord de Karpates, partagée depuis 1945 entre La Pologne et l’Ukraine” (регіон у Центральній Європі на північ від Карпат. Поділений між Польщею та Україною у 1945 році) [Petite Larousse 1976: 1378]. І, отже, переклад наведеного речення – “... Chez, lui, en Galicie il avait été maître d’école...” [Golovko 1974: 11] дозволяє безпомилково визначити країну, про яку іде мова. Що ж до неоднакового тлумачення топоніму “Галичина”, то як бачимо, географічний фактор, віддаленість від місцевості, що її пояснює топонім, а відтак і подій, що там відбуваються, суб’єктивність історичних асоціацій, все це також впливає на точність визначення географічного чи історичного поняття, а отже є ще одним фактором, що може впливати на кінцевий результат як лексикографічного тлумачення, так і трансляції змісту оригіналу іншою мовою. Звідси, до деякої міри, і витікає таке нечітке уявлення західного обивателя про Галичину та Україну взагалі.

Література

- Головка А.В. Твори: В 4-х т.- Київ: Дніпро, 1968, т.2.
Коцюбинський М.М. Твори: В 7-ми т.. – Наукова думка, 1974.- Т.1-й
АНД: The American Heritage Dictionary of the English Language. 155 000 entries . – N.Y.: American Heritage Publishing Co., Inc., 1969.
Cassel’s Encyclopedia of Literature /Ed. by S.H. Steinberg. - London: Cassel and Co. LTD, 1953. Vol.1.
Golovko A.V. La Mauvaise Herbe / Traduit de l’Ukrainien par Ivan Babych.- Kiev: “Dnipro”, 1974.
Holovko A.V. The Weeds/ Transl. by A. Bilenko. - Kiev: Dnipro Publishers, 1976.
Kotsyubinsky M.M. Zomfir Neron’s Vineyard // The Living Age, Boston, 1925, 27 June.-P.678-684.
Petit Laousse. Dictionnaire Encyclopaedique pour tous. 71 000 articles. - Paris: Librairie Larousse, 1972/1976.